

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS DĖL NELEGALIŲ JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIŲ IR RADIONUKLIDAIŠ UŽTERŠTŲ OBJEKTŲ TVARKYMO TAISYKLIŲ PATVIRTINIMO

2005 m. kovo 16 d. Nr. 280
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymu (Žin., 1999, Nr. 11-239) ir Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymu (Žin., 1998, Nr. 115-3230), Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

Patvirtinti Nelegalių jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių ir radionuklidais užterštų objektų tvarkymo taisykles (pridedama).

Ministras Pirmininkas

Algirdas Brazauskas

Sveikatos apsaugos ministras

Žilvinas Padaiga

NELEGALIŲ JONIZUOJANČIOSIOS SPINDULIUOTĖS ŠALTINIŲ IR RADIONUKLIDAIŠ UŽTERŠTŲ OBJEKTŲ TVARKYMO TAISYKLĖS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Nelegalių jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių ir radionuklidais užterštų objektų tvarkymo taisyklės (toliau vadinama – šios Taisyklės) nustato valstybės ir savivaldybių institucijų veiksmus gavus pranešimą apie radiacinę avariją, t.y. radus, nustačius, sulaikius nelegalių jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių, įskaitant paliktuosius, ir radionuklidais užterštų objektų.

2. Šių Taisyklių nuostatos taikomos jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniams, įskaitant paliktuosius, ir radionuklidais užterštiems objektams, kurių buvimas šalies teritorijoje, įvežimas, išvežimas, vežimas tranzitu, naudojimas, saugojimas ir laidojimas neįteisintas Lietuvos Respublikos teisės aktais, taip pat asmenims, skleidžiantiems jonizuojančiąją spinduliuotę (toliau vadinama – nelegalūs šaltiniai ir objektai).

3. Šių Taisyklių nuostatos netaikomos jonizuojančiosios spinduliuotės generatoriams.

4. Šiose Taisyklėse vartojamos sąvokos:

Paliktasis šaltinis – uždarys jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinis, kuris tuo metu nėra kontrolės objektas, nes yra paliktas, pamestas, pavogtas ar perduotas kitam turėtojiui ir apie tai nustatyta tvarka nepranešta įgaliotai institucijai arba neinformuotas gavėjas.

Radiacinė avarija – situacija, kilusi dėl aparato gedimo arba technologinių procesų pažeidimų ar kitų priežasčių, kai dėl jų padarinių ar galimų padarinių reikia taikyti radiacinės saugos priemones.

Kitos šiose Taisyklėse vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatyme (Žin., 1999, Nr. 11-239), Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatyme (Žin., 1999, Nr. 50-1600) ir kituose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

II. VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ VEIKSMAI

5. Iki atvyks Radiacinės saugos centro darbuotojai, iš nelegalių šaltinių ir objektų buvimo vietos išvedami pašaliniai asmenys. Joje turi būti vengiama kokių nors kontaktų su nelegaliais šaltiniais ir objektais, prireikus imamas priemonių apsaugoti darbuotojus ir gyventojus nuo taršos radioaktyviosiomis medžiagomis. Iš tokios vietos draudžiama išnešti įrangą ar kitus daiktus, kurie gali būti užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis. Nelegalių šaltinių ir objektų poveikio zonoje dirbti kokius nors darbus galima tik su Radiacinės saugos centru suderinus radiacinės saugos priemonių taikymą.

6. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos ir jos struktūriniai padaliniai, pasienio kontrolės punktuose nustatę krovinio ar transporto priemonės skleidžiamos spinduliuotės dozės galią, viršijančią 0,2 $\mu\text{Sv/h}$ (20 $\mu\text{R/h}$) bet kuriame transporto priemonės išorinio paviršiaus taške:

6.1. neįleidžia į Lietuvos Respubliką nelegalių šaltinių ir objektų, sulaiko juos ir palydi transporto priemonę su gabenamu kroviniu į specialiąsias aikšteles ar vietas ir saugo iki perdavimo atitinkamai valstybės institucijai;

6.2. neišleidžia iš Lietuvos Respublikos gabenamų nelegalių šaltinių ir objektų, sulaiko juos ir palydi transporto priemonę su gabenamu kroviniu į specialiąsias aikšteles ar vietas ir saugo iki perdavimo atitinkamai valstybės institucijai;

6.3. vykdydami operatyvinę veiklą ar atlikdami kitas įstatymų numatytas funkcijas, Lietuvos Respublikos pasienio ruože, vidaus vandenyse ar teritorinėje jūroje radę nelegaliai gabenamus šaltinius ar objektus, sulaiko juos ir saugo iki perdavimo atitinkamai valstybės institucijai;

6.4. informuoja Radiacinės saugos centrą, kitas valstybės ir savivaldybių institucijas pagal kompetenciją;

6.5. po nelegalių šaltinių ar objektų radiologinio ištyrimo, vadovaudamiesi Radiacinės saugos centro pateiktais reikalavimais, grąžina juos į šalį, iš kurios buvo įvežti;

6.6. jeigu nelegalūs šaltiniai ar objektai negrąžinami į šalį, iš kurios buvo įvežti, vadovaujasi Radiacinės saugos centro pateiktais reikalavimais dėl nelegalių šaltinių ar objektų dezaktyvavimo ar nuvežimo į valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės radioaktyviųjų atliekų saugyklą arba naujas, specialiai pritaikytas saugyklas ar kapinynus (toliau vadinama $\square$ radioaktyviųjų atliekų saugyklos);

6.7. padeda policijai organizuoti ir vykdyti pasienio ruože, vidaus vandenyse ar teritorinėje jūroje sulaikytų nelegalių šaltinių ar objektų gabenimą ir apsaugą;

6.8. sulaikę asmenį, skleidžiantį jonizuojančiąją spinduliuotę ir pateikusį dokumentą, liudijantį, kad asmuo gydymo ar diagnostikos tikslais vartojo radiofarmakologinius preparatus, leidžia jam tęsti kelionę, o neturintį tokio dokumento asmenį įstatymų nustatyta tvarka sulaiko iki gydymą ar diagnostiką patvirtinančių dokumentų gavimo arba detalaus radiologinio ištyrimo, tačiau negali viršyti įstatymuose nustatytų sulaikymo terminų ir vadovaujasi Radiacinės saugos centras sprendimu dėl galimybės asmeniui įvažiuoti į šalį ar išvažiuoti iš šalies.

7. Savivaldybės administracijos direktorius, gavęs pranešimą apie rastus nelegalius šaltinius ir objektus:

7.1. informuoja vietos Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau vadinama – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas) pavaldžią įstaigą, kitas valstybės ir savivaldybių institucijas pagal kompetenciją;

7.2. organizuoja gelbėjimo ir kitus neatidėliotinus darbus, susijusius su nelegalių šaltinių ir objektų tvarkymu, taip pat Radiacinės saugos centro rekomenduojamų radiacinės saugos priemonių taikymą;

7.3. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka skelbia visuomenei informaciją apie nelegalius šaltinius ir objektus, radioaktyviausias medžiagas, galinčias turėti ar turinčias įtaką aplinkos užterštumui, žmonių sveikatai ar gyvybei, ir įgyvendinamas radiacinės saugos priemonės.

8. Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau vadinama – Policijos departamentas), teritorinės ir specializuotos policijos įstaigos:

8.1. įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytų funkcijų vykdymo metu radę, nustatę, sulaikę nelegalių šaltinių ar objektų, informuoja Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą arba jam pavaldžias įstaigas, Radiacinės saugos centrą, kitas valstybės ir savivaldybių institucijas pagal kompetenciją. Kai ši informacija skirta ribotam naudojimui, dėl radiacinės saugos priemonių taikymo Policijos departamentas kreipiasi į Radiacinės saugos centrą;

8.2. saugo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pavaldžių įstaigų ar Radiacinės saugos centro nustatytą pavojaus zoną;

8.3. Radiacinės saugos centro reikalavimu nustato privalomą maršrutą, kuriuo nelegalūs šaltiniai ir objektai vežami į dezaktyvavimo vietą arba radioaktyviųjų atliekų saugyklą, organizuoja ir vykdo transporto priemonės su nelegaliais šaltiniais ir objektais palydą ir apsaugą.

9. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui pavaldžios įstaigos, gavusios pranešimą apie šalies teritorijoje rastus, nustatytus, sulaikytus nelegalius šaltinius ir objektus:

9.1. atlieka pirminį radiacinės būklės įvertinimą (atlieka lygiavertės arba ekspozicinės dozės galios matavimus);

9.2. informuoja Radiacinės saugos centrą, valstybės ir savivaldybių institucijas pagal kompetenciją;

9.3. teikia suinteresuotiems valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnams surinktą pirminę informaciją, susijusią su nelegalių šaltinių ir objektų pavojingos zonos dozimetrinės kontrolės rezultatais;

9.4. nustato ir pažymi pavojaus zoną;

9.5. prireikus suteikia nukentėjusiesiems pirmąją pagalbą;

9.6. prireikus dalyvauja įvykio vietoje atliekant radioaktyviosiomis medžiagomis užterštų žmonių dezaktyvavimą;

9.7. atlieka priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo įstaigoms priklausančių asmeninės apsaugos priemonių, darbo ir transporto priemonių dezaktyvavimą.

10. Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos ir jo teritoriniai padaliniai, suradę (sulaikę) nelegalius šaltinius ir objektus, informuoja Radiacinės saugos centrą, kitas valstybės ir savivaldybių institucijas pagal kompetenciją.

11. Radiacinės saugos centras ir jo teritoriniai padaliniai, gavę pranešimą apie rastus arba nustatytus nelegalius šaltinius ir objektus:

11.1. atnaujina nelegalių šaltinių ir objektų kontrolę: atlieka savininkui grąžinamų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių atitikties įvertinimą, įtraukimą į Valstybės

jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių ir darbuotojų apšvitės registrą, laidojamų nelegalių šaltinių ir objektų apskaitą;

11.2. suteikia skubią specializuotą techninę konsultaciją ir pagalbą asmenims, aptikusiems nelegalių šaltinių ar objektų;

11.3. teikia reikalavimus visų valstybės ir savivaldybių institucijų, atliekančių nelegalių šaltinių ar objektų nustatymo ir tvarkymo darbus, darbuotojams, kokių radiacinės saugos priemonių jie turi laikytis, ir kontroliuoja, kaip vykdomi šie reikalavimai;

11.4. organizuoja ir atlieka nelegalių šaltinių ir objektų radiologinius (dozimetrinius, spektrometrinius, paviršiaus taršos) tyrimus;

11.5. vertina tyrimo rezultatus ir jų pagrindu teikia pasiūlymus dėl gyventojų, darbuotojų ir aplinkos apsaugos nuo žalingo nelegalių šaltinių ir objektų poveikio, teikia išvadas, reikalavimus ir pasiūlymus dėl nelegalių šaltinių ir objektų tvarkymo;

11.6. priima sprendimus dėl galimybės asmenims, skleidžiantiems jonizuojančiąją spinduliuotę, įvažiuoti į šalį ar išvažiuoti iš šalies;

11.7. vykdo darbų užterštoje zonoje valstybinę radiacinės saugos kontrolę ir priežiūrą, kontroliuoja taršos šalinimo eigą ir kokybę;

11.8. kontroliuoja, kad būtų vykdoma darbus atliekančių specialistų individualios apšvitės dozimetrinė ir jų asmeninės apsaugos bei techninių priemonių taršos radioaktyviosiomis medžiagomis kontrolė;

11.9. išgabenus nelegalius šaltinius ir objektus į radioaktyviųjų atliekų saugyklą, įvertina dirbusių žmonių, naudotos įrangos ir aplinkos taršą radioaktyviosiomis medžiagomis;

11.10. atlikus radioaktyviosios taršos matavimus, leidžia iš nelegalių šaltinių ar objektų buvimo vietos išnešti įrangą ar kitus daiktus, išvykti dezaktyvuotiems žmonėms;

11.11. prireikus organizuoja apšvitintų žmonių siuntimą į atitinkamas asmens sveikatos priežiūros įstaigas;

11.12. priima galutinį sprendimą, konstatuojantį, kad nelegalūs šaltiniai ar objektai yra tinkamai sutvarkyti ir toliau taikyti radiacinės saugos priemones netikslinga;

11.13. teikia rekomendacijas dėl nelegalių šaltinių ar objektų panaudojimo galimybių ir tikslingumo;

11.14. atlikus reikiamus tyrimus ir rezultatų įvertinimą, per 10 kalendorinių dienų nuo galutinio nelegalių šaltinių ar objektų sutvarkymo parengia detalią nelegalių šaltinių ar objektų tyrimo ir tvarkymo ataskaitą ir pateikia ją suinteresuotoms institucijoms;

11.15. tvarko nelegalių šaltinių ir objektų apskaitą;

11.16. pateikia informaciją Valstybinei atominės energetikos saugos inspekcijai apie rastus, sulaikytus ar nustatytus nelegalius šaltinius ar objektus. Pateikiami šie duomenys:

11.16.1. institucijos, pranešusios apie rastus, sulaikytus ar nustatytus nelegalius šaltinius ar objektus, pavadinimas, atsakingo asmens vardas ir pavardė, telefono numeris;

11.16.2. nelegalių šaltinių ar objektų radimo, sulaikymo ar nustatymo vieta, data ir laikas;

11.16.3. trumpas nelegalių šaltinių ar objektų radimo, sulaikymo ar nustatymo fakto aprašymas;

11.16.4. duomenys apie nelegalių šaltinių ar objektų savininką (įmonės pavadinimas ir kodas, sulaikyto asmens vardas ir pavardė, asmens kodas, paso numeris, adresas, telefono numeris);

11.16.5. nelegalių šaltinių ar objektų atsiradimo aplinkybės;

11.16.6. nelegalių šaltinių ar objektų apibūdinimas:

11.16.6.1. rastų, sulaikytų, nustatytų nelegalių šaltinių apibūdinimas (uždarasis jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinis, radioaktyviosios medžiagos nepažeistame ar pažeistame konteineryje, išpiltos radioaktyviosios medžiagos, jų fizinė būseną, užrašai ant konteinerių);

11.16.6.2. rastų, sulaikytų, nustatytų radionuklidais užterštų objektų apibūdinimas (transporto priemonės, daiktai, užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis, taip pat daiktai, kurių sudėtyje yra radioaktyviųjų medžiagų);

11.16.7. lygiavertės (ekspozicinės) dozės galios matavimo rezultatai;

11.16.8. radionuklidai, jų aktyvumas (jeigu nustatyta);

11.16.9. nelegalių šaltinių ar objektų dabartinio buvimo vieta;

11.16.10. priemonės, kurių imtasi nelegaliems šaltiniams ar objektams izoliuoti;

11.16.11. institucija, užtikrinanti nelegalių šaltinių ar objektų apsaugą šiuo metu;

11.16.12. rastų, sulaikytų, nustatytų radioaktyviųjų ar branduolinių medžiagų apibūdinimas (cheminės ir fizinės savybės, radionuklidai, aktyvumas, dozės galia);

11.16.13. taikyti tyrimo metodai ir priemonės;

11.16.14. tyrimus atlikusi laboratorija;

11.16.15. duomenys apie nelegalių šaltinių ar objektų pakuotę;

11.16.16. numatytas arba galimas nelegalių šaltinių ar objektų panaudojimas;

11.17. informuoja valstybės įmonę Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūrą (toliau vadinama – Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra), kad būtina paimti, išvežti, sutvarkyti ir saugoti nelegalius šaltinius ar objektus, pateikia pirminę informaciją apie jų fizinės charakteristikas ir radiacinės būklės įvertinimą (lygiavertės dozės galią, radionuklidą ir kita);

11.18. išduoda leidimą gabenti radioaktyviasias medžiagas.

12. Aplinkos ministerija ir jai pavaldžios institucijos:

12.1. aplinkos užterštumo atveju organizuoja ir koordinuoja pirminės ir likutinės taršos įvertinimą;

12.2. už aplinkos teršimą kaltiems juridiniams ar fiziniams asmenims taiko administracinio poveikio priemones.

13. Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija, gavusi informaciją apie rastus, sulaikytus ar nustatytus nelegalius šaltinius ir objektus:

13.1. pateikia ją Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA) nelegalių radioaktyviųjų ir branduolinių medžiagų judėjimo duomenų bazei;

13.2. jeigu nelegalios medžiagos identifikuojamos kaip branduolinės:

13.2.1. nustato jų saugojimo, laidojimo principus, kriterijus, reikalavimus ir rekomendacijas, kontroliuoja, kaip jų laikomasi;

13.2.2. pagal savo kompetenciją kontroliuoja, kaip laikomasi branduolinės saugos reikalavimų gabenant branduolines medžiagas;

13.2.3. vykdo branduolinių medžiagų apskaitos ir kontrolės valstybinę priežiūrą.

14. Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra, gavusi informaciją apie rastus, sulaikytus ar nustatytus nelegalius šaltinius ir objektus:

14.1. tvarko Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka paimtus Lietuvos Respublikoje neteisėtai gaminamus, gabenamus, saugomus ar Lietuvos Respublikoje rastus nelegalius šaltinius ir objektus;

14.2. parenka tinkamas talpyklas nelegaliems šaltiniams ar objektams gabenti ir tinkamai juos supakuoja;

14.3. parengia dokumentus, kurių reikia radioaktyviosioms medžiagoms vežti;

14.4. paima nelegalius šaltinius ir objektus iš radimo, sulaikymo, nustatymo vietos ir nustatytu maršrutu (jeigu Policijos departamentas ar teritorinės ir specializuotos policijos įstaigos yra nustatę maršrutą) nuveža į radioaktyviųjų atliekų saugyklas;

14.5. atlieka radioaktyviosiomis medžiagomis užterštų darbo ir transporto priemonių dezaktyvavimą. Dezaktyvavimas atliekamas nustatytose arba kiekvienu konkrečiu atveju parinktose ir su Radiacinės saugos centru bei Aplinkos ministerija suderintose dezaktyvavimo vietose.

15. Informuojant Radiacinės saugos centrą apie rastus, sulaikytus, nustatytus nelegalius šaltinius ir objektus, pateikiami šie duomenys:

15.1. institucijos, pranešusios apie rastus, sulaikytus, nustatytus nelegalius šaltinius ar objektus, pavadinimas, atsakingo asmens vardas ir pavardė, telefono numeris;

15.2. nelegalių šaltinių ar objektų radimo, sulaikymo, nustatymo vieta, data ir laikas;

15.3. duomenys apie nelegalių šaltinių ar objektų savininką (įmonės pavadinimas ir kodas, sulaikyto asmens vardas ir pavardė, asmens kodas, paso numeris, adresas, telefono numeris);

15.4. trumpas nelegalių šaltinių ar objektų radimo, sulaikymo, nustatymo fakto aprašymas;

15.5. nelegalių šaltinių ar objektų atsiradimo aplinkybės (sulaikyto asmens paaiškinimas dėl kūno radioaktyviosios taršos ir kitų aplinkybių atsiradimo);

15.6. nelegalių šaltinių ar jonizuojančiąją spinduliuotę skleidžiančių asmenų arba daiktų apibūdinimas:

15.6.1. rastų, sulaikytų, nustatytų nelegalių šaltinių apibūdinimas (uždarasis jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinis, radioaktyviosios medžiagos nepažeistame ar pažeistame konteineryje, išpiltos radioaktyviosios medžiagos, jų fizinė būseną, užrašai ant konteinerių);

15.6.2. rastų, sulaikytų, nustatytų radionuklidais užterštų objektų apibūdinimas (transporto priemonės, daiktai, užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis, taip pat daiktai, kurių sudėtyje yra radioaktyviųjų medžiagų);

15.6.3. duomenys apie sulaikytą asmenį, skleidžiantį jonizuojančiąją spinduliuotę (vardas ir pavardė, asmens kodas, gimimo metai, pilietybė, namų adresas, telefono numeris, šalis, iš kurios atvyksta ar į kurią išvyksta);

15.7. lygiavertės (ekspozicinės) dozės galios matavimo rezultatai;

15.8. radionuklidai, jų aktyvumas (jeigu nustatyta);

15.9. nelegalių šaltinių ar objektų dabartinio buvimo vieta;

15.10. priemonės, kurių imtasi nelegaliems šaltiniams ar objektams izoliuoti;

15.11. būtinybė skubiai paimti nelegalius šaltinius ar objektus (jeigu būtina);

15.12. institucija, užtikrinanti fizinę nelegalių šaltinių ar objektų apsaugą šiuo metu;

15.13. ar yra nukentėjusių asmenų (apšvitintų padidėjusiomis dozėmis, kuriems reikia skubios sveikatos priežiūros specialisto pagalbos).

16. Išimtiniais atvejais, kai kraunant rastus, sulaikytus, nustatytus nelegalius šaltinius ir objektus darbuotojai ar aplinka gali būti užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis, į Radiacinės saugos centro nurodytą vietą nelegalūs šaltiniai ir objektai gali būti gabenami transportu, kuriame buvo aptikti.

17. Nelegalių šaltinių ir objektų aptikimo vieta yra laikoma saugia ir jai netaikomi radiacinės saugos reikalavimai tik tuo atveju, jeigu Radiacinės saugos centro ar jo teritorinių padalinių specialistai pateikia tai patvirtinančią rašytinę išvadą.

III. FINANSAVIMAS

18. Nelegalių šaltinių ir objektų tvarkymas, gabenimas specialiu transportu, saugojimas radioaktyviųjų atliekų saugykloje ir kiti su tuo susiję darbai finansuojami iš valstybės ir savivaldybių institucijoms numatytų asignavimų. Ekstremalių įvykių, ypatingo aplinkos užteršimo radioaktyviosiomis medžiagomis atvejais veikla, susijusi su nelegalių šaltinių ir objektų tvarkymu, finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Įstatymų nustatyta tvarka nustačius asmenis, kaltus dėl nelegalių šaltinių ar objektų įsigijimo, laikymo, gabenimo ar gamybos, nelegalių šaltinių ar objektų tvarkymo išlaidos išieškomos iš kaltų asmenų.
